

Opublikowane na: Mława (mlawa.pl)

Autor: Agnieszka Puzio-Dębska

Fortyfikacje 1939

Publikowane od

11.02.2012 00:00:00

Publikowane do

11.03.2012 00:00:00

Ziemia Zawkrzeńska była od najdawniejszych czasów terenem pogranicznym, narażonym na agresję ze strony wojowniczych sąsiadów Rzeczypospolitej - Prusów, Krzyżaków, czy Niemców. Mimo istniejącego zagrożenia, aż do 1939r. nie podjęto jednak żadnych działań mających na celu zabezpieczenie granicy, choć w czasach II RP była ona odległa zaledwie 120 km od stolicy kraju. Odziedziczone po zaborcach twierdze w Modlinie, Pułtusku czy Różanie były zbyt odległe od siebie i nie miały wpływu na przebieg ewentualnych działań wojennych na tym terenie. Sytuacja uległa zmianie w 1939r., kiedy to po ogłoszonej w marcu mobilizacji, Północne **Mazowsze stało się obszarem operacyjnym Armii „Modlin”, dowodzonej przez generała brygady Emila Przedzimirskiego - Krukowicza. Głównym jej zadaniem miało być opóźnianie ruchów nieprzyjaciela na kierunku z Prus Wschodnich na Warszawę, Nidzicę, Modlin.**

Tędy oddziały niemieckie miały najkrótszą drogę z Prus do Warszawy. W pobliżu miejscowości Mława, w pasie działania 20 Dywizji Piechoty, dowodzonej przez pułkownika Wilhelma Lawicza-Liszkę - zaprojektowano tzw. „Pozycję Mława” i „Pozycję Rzęnowo”. Na centralnym odcinku działania armii Modlin w pasie działania 20 DP wybudowano pozycję fortyfikacji polowej Mława.

Przy ich planowaniu wykorzystano przeszkodę terenową jaką były Wzniesienia Mławskie. Najbardziej dogodnym do obrony, był odcinek od wsi Tu-rza Mała do wsi Rzęnowo. Zgodnie z planem miało być wykonanych 68 fortyfikacji położonych wzdłuż północnych stoków Wzniesień Mławskich i na otoczonej bagnami dolinie rzeki Mławki aż do Bagien Niemyje.

Prace pod Mławą rozpoczęto 14 lipca, a pod Rzęnowem dopiero 12 sierpnia. Przerwał je wybuch wojny.

Rankiem 1 września na „pozycję mławską” uderzyły siły niemieckie liczące ok. 44 tys. żołnierzy. Były to 1 KA w składzie 11 i 61 DP oraz dywizja pancerna SS gen. Kempfa (licząca 7,4 tys. żołnierzy i 160 czołgów). „Pozycja Mławska” była broniona przez 16.100 żołnierzy pod dowództwem płk. Franciszka Dudzińskiego. Niemcy próbowali początkowo ją zdobyć z marszu, gdy to się nie udało wprowadzili do walki wszystkie swoje siły.

Obrona pozycji mławskiej trwała 80 godzin i nie została przełamana przez Niemców. Odwrót wojsk polskich nastąpił na rozkaz dowódcy armii „Modlin”. W bitwie poległo ok. 1200 żołnierzy polskich, a ok. 1500 zostało rannych. Straty niemieckie były dużo większe: ok. 1800 zabitych i 4000 rannych i zaginionych. Do najbardziej krwawych walk należały próby przebicia pozycji w miejscowościach: Mławka, Piekiełko, Uniszki Zawadzkie oraz Kułakowo i Żaboklik.

Do dziś zachowało się w różnym stanie 55 obiektów żelbetonowych. Są to w większości jedno- i dwustrzelnicowe kojce forteczne do ognia tradytorowego ckm oraz kilka zespołów fortyfikacji drewniano- ziemnej.

Znaczna część obiektów znajduje się obecnie w lesie i nie jest bezpośrednio widoczna, co uniemożliwia ogarnięcie wzrokiem poszczególnych odcinków jako całości. Poza typowymi okopami strzeleckimi i rowami dobiegowymi zachowały się również pozostałości po dwóch biernych schronach.

Pierwsze z zachowanych obiektów znajdują się przy drodze z Turzy Małej do Mławy. Zlokalizowany był tutaj duży punkt oporu (linia oporu II Batalionu Obrony Narodowej), w skład którego wchodziło 5 schronów, połączonych siecią wieloczołonowych okopów. Na tylnej ścianie jednego ze schronów wyryty został napis: Kpr. W. Olszewski 1 IX 1939. Nieco dalej, nad drogą Mława – Lewiczyn wznosi się góra Chochołatka. Okopy tworzą na niej mały punkt oporu. Wzdłuż doliny Mławki znajduje się następujących 5 obiektów, które tworzyły linię obronną I i III Batalionu 78 PP.

Kolejne schrony usytuowane są przy drodze Mława- Działdowo. Obok pięciu obiektów zlokalizowanych po obu stronach drogi znajdował się także bierny schron obserwacyjny wybudowany na wzgórzu za główną linią obrony. Najciekawszy z zachowanych odcinków biegnie od wzgórza do drogi Mława – Dźwierznia. Składają się na niego dwa punkty oporu zachowane w bardzo dobrym stanie. Pierwszy z nich zlokalizowany jest na Łysej Górze oraz u jej podnóża, drugi usytuowany jest na wzgórzu, na południowym brzegu Mławki. Przebiegały tędy stanowiska obronne III Batalionu 80 PP pod dowództwem mjr. A. Jaśkowskiego. Dodatkową blokadę drogi stanowić miała tzw. „Reduta Piekiełko”, składająca się z czterech obiektów, usytuowana po obu stronach drogi Mława – Dźwierznia.

Kolejne trzy obiekty to odcinek łącznikowy. Kolejny to punkt oporu broniący szosy gdańskiej składał się z 6 obiektów ugrupowanych w dwie linie. We wrześniu 1939r., znajdowały się tutaj stanowiska obronne II Batalionu 80 PP, którego dowódcą był mjr.

Jędrzejczyk. Jeden ze znajdujących się tutaj schronów, o brakującej tylnej ścianie został zaadaptowany na Mauzoleum Żołnierzy Września. Obok obiektu, na przedpolu Mławy usytuowany został także pomnik. Obok bunkru, głównym akcentem architektonicznym jest ustawione obok działko przeciwlotnicze. Projektantami mauzoleum byli architekci Barbara i Andrzej Wachnowie. Powstało ono z inicjatywy Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Mławskiej.

Jego odsłonięcie nastąpiło podczas trzeciego zjazdu weteranów, który odbył się w 1964r.

Przy północnej krawędzi lasu znajdują się następne dwa obiekty, stanowiące kolejny odcinek łącznikowy. Dalsze cztery obiekty miały za zadanie obronę drogi Mława - Windyki, kolejne trzy to punkt oporu wokół Łysej Góry oraz wsi Sławogóra Stara. Stanowiły one odcinek umocnień I Batalionu 80 PP pod dowództwem mjr. J.B. Schlichtingera. Odcinek Mławski zamyka nietypowy obiekt, stojący na skraju bagna Niemyje. Konstrukcja jego jest pomysłu czeskiego, a przeznaczony był do czołowego ognia. Oddzielona dziesięciokilometrowym odcinkiem bagien, pozycja rzęgnowska jest nieco gorzej zachowana. Ze wzniesionych obiektów żelbetonowych zachowało się jedynie sześć. Dwa z nich posiadają nietypowe konstrukcje - pionowe i poziome listwy, które nie występują w innych obiektach. Według J. Bogdanowskiego pozycja mławska jest linią umocnioną z tego też względu obiekty żelbetonowe, bardziej eksponowane w krajobrazie i bardziej efektowne, stanowią jedynie uzupełnienie fortyfikacji drewniano - ziemnej.

Adres źródłowy: <https://mlawa.pl/index.php/artukul/fortyfikacje-1939>